

Konferencja na temat „Leśne kompleksy promocyjne – stan obecny i przyszłość” (Janów Lubelski, 24–26 X 2000 r.)

Miałam niecodzienną dla ekologa wód sposobność uczestniczenia w konferencji poświęconej leśnym kompleksom promocyjnym (LKP), w pięciolecie ich istnienia i funkcjonowania (pierwsza decyzja Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa w sprawie powołania takiego kompleksu na terenie Puszczy Białowieskiej zapadła w 1994 r.). Mam nadzieję, że Czytelnicy zechcą wyrozumiale potraktować drobne nieścisłości, o ile takie wkradną się do tego tekstu, będzie to bowiem raport z konferencji leśników widzianej oczami ekologa wód, więc co by nie powiedzieć, amatora.

Konferencja niekonwencjonalnie rozpoczęła się od sesji terenowej, której bogaty i ciekawy program objął zwiedzanie wystawy przyrodniczej w budynku Nadleśnictwa Janów Lubelski, spacer krótkim odcinkiem interesująco zaprojektowanej i dobrze utrzymanej ścieżki przyrodniczej w rezerwacie Szklarnia, wizytę na Porytowym Wzgórzu, na terenie wielkiej bitwy partyzanckiej w czerwcu 1944 r., mały spacer przez rezerwat „Lasy Janowskie”, zwiedzanie zabytkowego kościoła Św. Wojciecha w Momotach Górnych, obiad w malowniczej scenerii na terenie ostoi konika biłgorajskiego w Szklarni, wreszcie wyprawę do Łążka połączoną ze zwiedzaniem autentycznych, nie cepeliowskich, nadal czynnych pracowni garncarskich. Był to prześliczny, ciepły, jesienny dzień pełen wrażeń, którego bogaty program został zamknięty wspaniałą kolacją, śpiewami i tańcami przy ognisku i muszę powiedzieć z niekłamany uznaniem, że w żadnej z tych domen leśnicy w niczym nie ustępują ekologom terenowym!

Dzień właściwych obrad (uczestniczyło w nich ok. 150 osób) rozpoczął się od referatu wprowadzającego dr. inż. Konrada Tomaszewskiego, Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych. Kolejne wystąpienia to referat prof. Andrzeja Szujeckiego (Autora koncepcji leśnych kompleksów promocyjnych): „LKP jako narzędzie polityki leśnej państwa”, mgr. inż. Zygmunta Rozwałki (z powodu nieobecności Autora – odczytany) „LKP jako obiekty funkcjonalne o znaczeniu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym”, prof. Andrzeja Klocka „Ekonomiczne problemy realizacji modelu zrównoważonej gospodarki leśnej”, prof. Ewy Symonides „Ochrona lasu – ochroną życia na Ziemi”, prof. Jana Szyszki „Realia, ochrona i promocja – czyli co wiemy, a co powinniśmy wiedzieć o leśnictwie”, prof. Kazimierza Rykowskiego „Podstawy trwałego i zrównoważonego zagospodarowania lasów w LKP – projekt badawczy”. W przerwie obrad uczestnicy konferencji wzięli udział w uroczystym otwarciu Muzeum Kolejki Leśnej w Janowie. Po południu do późnego wieczora nadal toczyły się obrady, równoległe w trzech sesjach: „Proces uspołeczniania zarządzania lasami i edukacja przyrodnicza” (przewodniczył prof. Andrzej Szujecki), „Ochrona przyrody w gospodarce leśnej” (przewodniczył dr inż. Roman Zielony) i „Ekonomiczne konsekwencje realizacji modelu trwałej, zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej” (przewodniczył prof. Andrzej Klocek).

Ostatni dzień konferencji poświęcony był prezentacjom leśnych kompleksów promocyjnych. Rozpoczęli Gospodarze prezentując LKP Lasy Janowskie. W gminie Janów lasy stanowią ponad 60% powierzchni, i niewątpliwie ich walory przyrodnicze są najmocniejszą stroną tej gminy. Potencjał jej przyszłego rozwoju jest więc nieuchronnie utożsamiany z rozwojem turystyki, przede wszystkim pieszej, rowerowej i narciarskiej, co oczywiście niesie także pewne lokalne zagrożenia. Dobrze układa się współpraca miejscowego samorządu i nadleśnictwa, przynajmniej takie można było odnieść wrażenie. Potem kolejno prezentowane były LKP Puszczy Białowieskiej, Lasów Oliwsko-Darżlubskich, Lasów Beskidu Śląskiego, Lasów Gostynińsko-Włocławskich, Lasów Rychtańskich, Puszczy Kozienickiej, Puszczy Bukowej i Goleniowskiej, Borów Tucholskich i Borów Lubuskich. Prezentacje przygotowane były według odmiennych schematów (niektórzy główny nacisk położyli na walorach przyrodniczych i kulturowych „swoich” LKP, inni więcej mówili o doświadczeniach edukacyjnych, jeszcze inni o współpracy z dyrekcjami Parków Krajobrazowych i funkcjonowaniu rad społeczno-naukowych); dzięki temu całość wypadła bardzo ciekawie i atrakcyjnie. Na zakończenie nastąpiło podsumowanie obrad w sesjach, dokonane przez ich przewodniczących.

Niekonwencjonalnie, zamiast referować kolejne wystąpienia, postaram się odtworzyć ducha tej konferencji i przedstawić pokrótce bilans paroletnich doświadczeń LKP. W ustawie o lasach z 1997 r. leśne kompleksy promocyjne są wymienione jako narzędzie promowania zrównoważonej gospodarki leśnej i ochrony zasobów żywych w lasach, jako obszary o znaczeniu ekologicznym, edukacyjnym i społecznym, które winny zostać objęte jednolitym programem gospodarczym i ochronnym. Doświadczenia LKP miały być stopniowo wykorzystywane także i w lasach gospodarczych. Dziesięć istniejących dzisiaj kompleksów (do końca tego stulecia miało ich powstać 20) realizuje bogaty program, w który zaangażowane są regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych, pracownicy nadleśnictw, ich rady społeczno-naukowe, a czasem okoliczne placówki naukowe.

We wszystkich LKP zostały w ostatnich latach przeprowadzone badania geologiczne, glebowe, hydrologiczne, klimatyczne i siedliskowe, które stanowią podstawę rozpoznania naturalnego potencjału siedlisk, a w połączeniu z równoległe prowadzonymi badaniami florystycznymi i fitosocjologicznymi służą ustaleniu składu naturalnych zbiorowisk roślinnych, właściwych poszczególnym typom siedliska oraz określeniu stopnia zniekształcenia i degradacji siedlisk. Badania te mogą stać się w przyszłości podstawą do przebudowy drzewostanów w kierunku przywracania im naturalności. W niektórych nadleśnictwach zostały opracowane indywidualne zasady postępowania hodowlanego i ochronnego, z uwzględnieniem specyfiki regionalnej i środowiskowej. Te zasady mają docelowo sprzyjać zachowaniu i zwiększeniu witalności lasów i są podstawą do opracowania szczegółowych planów urządzania lasu w poszczególnych nadleśnictwach wchodzących w skład LKP.

Na obszarach LKP widoczna jest aktywność w zakresie modernizacji osad leśnych, choćby coraz bardziej popularne instalowanie przyjaznych środowisku systemów ogrzewania czy montaż oczyszczalni ścieków przyzagrodowych. W niektórych LKP

opracowane zostały zasady sporządzania programów ochrony przyrody jako części planu urządzania lasu. O ile pierwszy krok w postaci inwentaryzacji walorów przyrodniczych i kulturowych w pełni się powiódł, do pewnego stopnia także analiza zagrożeń, o tyle plany działań ochronnych są często skromne. Bywa, że nadleśnictwa zwyczajnie unikają ingerowania w kompetencje organów ustawowo powołanych do ochrony, a poza tym wszelkie zapisy pociągają za sobą konsekwencje finansowe, często niemożliwe do zrealizowania. Wielofunkcyjna i zrównoważona gospodarka leśna wymaga nakładów; same przychody z tytułu sprzedaży drewna nie pokryją przecież kosztów nowoczesnego modelu leśnictwa. Pomocą powinny służyć (i służą) krajowe fundacje i fundusze (m. in. Ekofundusz, NFOŚ, NFOŚiGW), a także fundusze Unii Europejskiej.

Integralną funkcją LKP powinna być i jest działalność edukacyjna. Na terenach LKP powstały ośrodki edukacyjne, ścieżki dydaktyczne, miejsca widokowe, ośrodki kultury leśnej, izby leśne, wydaje się foldery i informatory. Te obiekty cieszą się społecznym uznaniem i stają się częścią systemu edukacji społecznej w zakresie leśnictwa, ochrony przyrody i środowiska, turystyki i rekreacji. W przyszłości obowiązki edukacyjne nadleśnictw powinny być usankcjonowane na równi z innymi zadaniami statutowymi. Jest to duże obciążenie, wymagające stałego podnoszenia kwalifikacji, być może osobnych etatów i na pewno finansów. Zbyt często koszty edukacyjnych przedsięwzięć niemal w całości pokrywają nadleśnictwa. Tu oczekiwana byłaby nowelizacja obowiązujących przepisów.

Zadania innowacyjne z zakresu wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, np. bezpieczne dla środowiska technologie prac leśnych czy doświadczalnictwo leśne, nie zostały niestety podjęte w dostatecznym stopniu, także wobec innych priorytetów i trudności politycznych związanych z prywatyzacją i reprivatyzacją lasów; od 1997 r. wiele inicjatyw zahamowano. Obok problemów etatowych i finansowych mówi się, że choć idea LKP została dobrze przyjęta przez leśników, zainteresowanie nią jest za małe w środowiskach naukowych i za mała jest pomoc ze strony osób i organizacji zarządzających lasami i ochroną przyrody. Problematyczna bywa współpraca między LKP a Parkami Krajobrazowymi, dopracowania wymaga proces uspołecznienia zarządzania lasami i tryb działania rad społeczno-naukowych.

Począwszy od 2000 r. Instytut Badawczy Leśnictwa realizuje program badawczy poświęcony LKP, opracowany i koordynowany przez prof. Kazimierza Rykowskiego („Podstawy trwałego i zrównoważonego zagospodarowania lasów w LKP”) i wierzymy, że będzie to zapowiedź nowego, pomyślnego rozdziału w dziejach leśnych kompleksów promocyjnych. Lasy stanowią nie tylko wartość ekonomiczną, ale przyrodniczą i społeczną, i wizja LKP jest jak najwłaściwszym krokiem w stronę zrównoważonego gospodarowania jednym z naszych najcenniejszych dóbr publicznych.

Powinam dodać, że obrady toczyły się w miejscu zakwaterowania uczestników – w ośrodku edukacji ekologicznej w Janowie Lubelskim. Ciekawe wypowiedzi, znakomita atmosfera, zrównoważone proporcje pomiędzy życiem naukowym a towarzyskim, pyszne jedło, dostępność lokalnego piwa, wielka gościnność gospodarzy złożyły się na to, że było to spotkanie potrzebne i ciekawe, a także niezwykle udane pod względem socjalnym. Gospodarzom konferencji, Panom Dyrektorom Konradowi Grzybowskiemu i

Witoldowi Zakościelnemu oraz Adamowi Kornatowi należą się szczególnie ciepłe podziękowania za gościnę i gratulacje za profesjonalną organizację obrad we wszystkich ich aspektach, w czym niestrudzenie pomagał szef Działu Promocji Lasów Państwowych Pan Krzysztof Przyborski. Mówiło się wiele o potrzebie regularnych kontaktów pomiędzy leśnikami zrzeszonymi w LKP i mam nadzieję, że spotkanie w Janowie rzeczywiście stanie się załączkiem dobrej tradycji roboczych spotkań w tym gronie.

Joanna Pijanowska

Książki nadesłane

Faliński J. B., Ćwikliński E., Głowacki Z. 2000 – Atlas geobotaniczny doliny Bugu. Część 1: od Niemirowa do ujścia – Phytocoenosis 12 (N. S.) Suppl. Cartogr. Geobot. 12, ss. 320.